Poštnina plačana v gotovini.
Štev. 23.

V Ljubljani dne 1. decembra 1938.

Cena posamezni številki Din 3·—
Leto XX.

"NAŠ GLAS" izide vsakega prvega, in petnajstega v mesecu. Naročnina za celo leto din 40·—, za pol leta din 20·—, za četrt leta din 10·—. — Za inozemstvo je dodati poštnino. == Oglasi po ceniku. ==

NAŠ GLAS

Uredništvo: Ljubljana, Frančiškanska ulica 6/I. Rokopisi se ne vračajo. Nefrankirana pisma se ne sprejemajo. — Upravništvo: Ljubljana, Frančiškanska ulica št. 6. Račun poštne hranilnice v Ljubljani štev. 11.467.

List za državne nameščence in upokojence

1918. Ob 20letnici 1938.

Dvajsetič praznujemo letos obletnico našega zedinjenja. Taki jubileji so vedno pomembni, saj si ob njih polagamo račun o vsem, kar smo hoteli in želeli, in o tem, kar smo dosegli.

Dvajsetletnico obhajamo letos v težkem, nemirnem času, v dobi, ki je prepojena z nasiljem, krivicami, z bolečino in trpkostjo. Dogodki, ki so se odigrali v zadnjih mesecih po vsej Evropi in tudi v naši soseščini, nam še vedno leže kot težka mora na srcih. Toda ravno ti dogodki nas bolj kot kdaj potrjujejo v zavesti, da je praznik zedinjenja največji in najpomembneši dan naše narodne zgodovine. Nikdar nam ni bilo tako očitno, da je obstoj, napredek in razvoj našega malega slovenskega naroda mogoč le v močni, nedeljivi državi Jugoslaviji.

Mnogo razočaranj nam je prineslo teh dvajset let. Toda povsem napačno bi bilo, če bi nam neuspehi vzeli vero v končno izboljšanje. Ko si polagamo račun ob obletnici, pa lahko tudi spoznamo, da smo neuspehov in razočaranj krivi v veliki meri sami. Malo volje in samozavesti smo kazali, premalo smo zaupali v lastne sposobnosti. In vendar vemo vsi, da malodušje ubija, razkraja.

Državni uslužbenci in upokojenci se vedno iznova spominjamo izredne pomembnosti praznika zedinjenja. Že po stanu smo poklicani, da s svojim poštenim delom varujemo ugled države, da smo vzgled državljanske zvestobe in zavednosti. Slavnostno razpoloženje narodnega praznika nam bo sicer grenila bridka misel na revščino in stisko, ki sta zvesti spremljevalki družin državnih uslužbencev; toda naše vdanosti in zvestobe državi — ki je naš izpolnjeni stoletni sen — nam tudi zavest, da nosijo prav naša ramena komaj zmogljivo breme, ne bo omajala.

Slovenci se prav posebno zavedamo, da živimo v državi, ki nam je dala enakopravnost. Starejšim je še dobro v spominu, kako podrejen narod smo bili do prevrata Slovenci. Zavedni slovenski uradniki so vegetirali v desetem, devetem činovnem razredu; predstojniki oddelkov — sami tujci — so zaničljivo občevali z narodom, ki je igral tako majhno vlogo v državni upravi. Danes je pač drugače. Naši ljudje zavzemajo najvišja mesta v državi, vsaka vlada ima ministre Slovence; vsa vodilna mesta na slovenskih tleh so v rokah domačih ljudi. Uradnik-Slovenec je číslan povsod in mnogo jih je, ki so s svojo poštenostjo in sposobnostjo, vestnim, vzornim uradovanjem dvignili naš ugled tudi v drugih banovinah.

Vendar si moramo odkrito priznati, da smo marsikaj zakrivili, da smo si preskopo odmerjeni kos kruha odrezali sami s svojo politično in gospodarsko neizkušenostjo, malodušnostjo pa tudi zaradi pomanjkanja stanovske zavednosti. Radi primerjamo naš položaj s položajem stanovskih tovarišev sosednih držav. Zavidamo jim višje plače, boljše pragmatike, ugodnejši položaj; če pa pogledamo za kulise, spoznamo, da preživljajo prav tako borbo za obstanek kot mi. Svetovna vojna je temeljito prevrnila sestav družbenega reda. Uradniški stan ni nikjer več tisti nekdanji elitni stan, ki je tvoril nekako duhovno plemstvo predvojnih držav.

Zato se otresimo spominov na nekdanjo »slavo«! Prilagodimo se dobi, doba se ne bo nam.

Zaupajmo v lastno moč, oklenimo se trdno svojih strokovnih in gospodarskih organizacij, kajti jasno nam mora biti, da v naših časih ne pomeni posameznik nič, skupnost vse.

Upajmo v izboljšanje naših težkih življenjskih pogojev; saj smo čuli prav v zadnjih tednih že večkrat obljube, da se bo država čimprej spomnila svojih najzvestejših in da jim bo že v kratkem skušala izboljšati obstanek, ker so naše razmere res nevzdržne.

Želimo le, da se te obljube kmalu uresničijo, da bomo končno lahko svobodneje zadihavali. Utrdimo se v zavesti, da tvorita naša stanovska zavednost in tovariška solidarnost moč, s katero si bomo priborili gospodarsko pa tudi politično neodvisnost.

Takrat nam ne bo nobena grenka misel več mogla kaliti veselja, s katerim praznujemo svetli praznik narodnega zedinjenja.

Dr. Fran Ogrin:

Na novih potih narod. in drž. življenja

Pred prevratom

Stoletja je trpelo suženjstvo našega naroda. Podrejenost tujim narodnim interesom v bivši Avstriji se je kazala v vsem javnem življenju, posebno pa še v jezikovnem pogledu. Na osnovi slovitega člena 19. državnega osnovnega zakona iz l. 1867. so bile sicer priborjene male pravice tudi v uporabi slovenščine pred sodišči in pred upravnimi oblastvi, društveno življenje se je razvilo do neke stopnje, z ustanavljanjem zadrug (dr. Vošnjak, dr. Krek) ter slovenskih gospodarskih obratov in ustanov v obrti, v trgovini, v denarstvu, so bile pridobljene važne pozicije, potrebne za narodni obstoj in razvoj.

Ako pa denemo ta gibanja slovenstva na kritično rešeto in jih premotrimo na podlagi stanja zadnjega desetletja pred in med vojno, vidimo, da je ves ta razvoj navzlic porastu narodne zavesti in navzlic postojankam, osvojenim na gospodarsko-kulturnem in političnem polju, zastal in ostal na mrtvi točki. Borba s predstavniki tuje državne ideje, z eksponenti avstrijskih oblastev in z zastopniki tujega gosposkega naroda je bila pač neenaka. Mnogi naši možje, ki je računal narod na njih pomoč, pa so imeli zaradi službene ali gospodarske odvisnosti zvezane roke, nekateri od njih so celo pobegnili v nasprotne vrste. V takih okoliščinah se je gradil preko nemških postojank v Mariboru, Ptuju, Celju, Brežicah, v Kočevju in še premnogih manjših krajih tuji most do Adrije.

V ostalem je bila usoda Slovencev odvisna od njih številčnosti in odpornosti v dotični deželi. Tako je slovenstvo na Koroškem postopoma izgubljalo pripadnike in gospodarsko-politično moč. Bivša slovenska Štajerska je bila uradno zapisana za nemško-slovensko pokrajino. Napisi na železniških postajah Južne železnice pa so bili od Zidanega mosta dalje sploh samo nemški, mnoga mesta in trgi so imeli nemška občinska zastopstva.

Nekaj bolje je bilo na bivšem Kranjskem, kjer razen na Kočevskem ni bilo strnjeno stanujočega nemškega ljudstva, in na Primorskem (Trst, Gorica, Istra), kjer se je slovenski življelj nasproti italijanskemu vidno krepil. Tu pa ne smemo prezreti dejstva, da mu je v nekem pogledu bila deloma naklonjena vlada sama, seveda ne iz »ljubezni«, ampak zato, da ustvarja protiutež zoper italijanske aspiracije.

Ker je bila tudi v slovenskih deželah nemščina notranji uradni jezik, so državna oblastva med seboj občevala le v tem jeziku. Kot nekaj neresnega je označevati prakso, da je morala biti glava obravnavnih zapisnikov — pri upravnih oblastvih se je dosledno tako poslovalo — sestavljena v nemškem jeziku. N. pr.: K. k. Bezirkshauptmannschaft Tsehernembl in commissione in Möttling am... Protokoll, aufgenommen in der Verhandlung über... Anwesend:...

Ostali del zapisnika se je za slovenske stranke pisal slovensko. — Radi ene male občine z nemškim prebivalstvom (Planina, takrat Stockendorf) smo še med vojno v s e m občinam črnomeljskega okraja namenjene odločbe morali sestavljati tudi v nemškem jeziku.

V takem stanju je zatekla Slovence svetovna vojna, ki je razgibala speče nacionalne sile tudi med njimi. Tako je prišlo do znane majniške deklaracije v dunajskem parlamentu.

Vojni in politični dogodki leta 1918. (kongres zatiranih narodov Avstro-Ogrske v Rimu, Wilsonovi pozivi Avstriji, zlom nemške armade na Marni, zmaga na solunski fronti itd.) so omogočili, da je bila postavljena zahteva: združenje vseh Jugoslovanov, živečih v mejah avstro-ogrske monarhije, s Srbijo in Črno gorov popolnoma samostojno državo, v Jugoslavijo.

Vsi, ki smo se takrat politično zavedali, smo se zibali v sladkem pričakovanju nečesa velikega, vzvišenega, prelepega. In ko je dne 29. oktobra 1918. vstala Jugoslavija, je zajel vse dele jugoslovanskega naroda val neizrečene sreče in ponosa. Stoletja umetno in nasilno ohranjevana državna stavba se je zrušila kakor da je iz papirja. Ti dnevi radosti in vzhičenja, ko je prevzemal narod po Narodnih svetih in po državnih, zdaj jugoslovanskih oblastvih z Narodnimi vladami na čelu državno oblast v svoje roke, ko so se ob splošnem svečanem razpoloženju ustanavljale radi vzdrževanja javnega reda in radi podpiranja oblastev narodne straže, so bili že natančno opisani v raznih publikacijah. Dogodki, ki so se vrstili v Črnomlju, kjer smo tudi »sejali« v Narodnem svetu, in manevrirali zoper zeleni kader, sem že opisal pred leti v »Našem Glasu«. V Črnomelj je namreč prišel glas, da je vdrl v Poljane (Stari trg) del zelenega kadra in da se bližajo od Vukove gorice v močni skupini (nad 1000 mož) proti Kolpi oz. Beli Krajini). Vse te vesti pa so bile neosnovane. V Poljane iz Črnomlja — po velikih pripravah — poslani odred ni imel na terenu nobenega dela. Čez Kolpo so prišli namreč le trije običajni roparji, ki so ponoči izropali neki mlin.

Naj dodam le sledeče: Da se pokaže, da živimo v narodni državi, sem že 30. oktobra napravil za nalašč dve odločbi, ki bi se bili morali prej glasiti v nemškem jeziku, v slovenščini. En dopis je šel na okrajno sodišče v Metliki, drugi na okrajno glavarstvo v Novem mestu. Sicer pa nekaj dni, saj se je mlado in staro samo veselilo svobode in ugibalo o novem življenju, ni bilo prehudega navala na okrajno glavarstvo, tako da smo mogli nekdanji zarotniki s Švajgarjeve trate (Janez Ušlakar, Špiro Vranković in še kdo) smukniti parkrat popoldne v Stražni vrh, kjer se je ravno medilo novo vino. Čutili smo se sedaj proste in lahke kot ptički pod nebom.*

* Glej pripovedke v moji knjigi »Slike iz Belokrajine«.

(Konec prih.)

Jožef Reisner:

Spomini na prvo služb. pragmatiko

»Uradniško vprašanje« je za večino drž. uslužbencev samo vprašanje mesečnih plač. Tudi v predvojni dobi niso bile plače vsestransko zadovoljive. Kadar je prišlo do pragmatikalnih izprememb, se je malenkostno povišanje rednih službenih prejemkov izvršilo po daljšem pritisku neugodnih življenskih razmer, nikdar na iniciativo finančne državne uprave, temveč vedno na vztrajne in javno podprte zahteve, ki so jih formulirale stanovske organizacije uslužbencev.

Pred 20 leti so vse naše stanovske organizacije oživele in začele postavljati temelje za Zvezo državnih uslužbencev, da bi na ta način z večjim vplivom laže izposlovale novo pragmatiko. Tedaj ni bila nujno potrebna samo nova materialna osnova, utemeljena z razvrednotenjem denarja in s popolnoma novimi gospodarskimi razmerami, temveč je bila nujno potrebna tudi nova in trdnejša osnova vsega službenega položaja (službene stalnosti, pokojninskih pravic itd.), tako v interesu uslužbencev kakor državne uprave same, ker smo imeli v prečanskih krajih troje službenih pragmatik, za Srbijo in Črno goro pa še četrto.

Leta 1919. in 1920. ni moglo biti govora o ustvaritvi nove, enotne pramatike. Nezadostne sistemizirane plače so se dopolnjevale z draginjskimi dokladami. Izdane so bile razne uredbe za prečanske kraje in posebej za Srbijo in Črno goro. Pri vseh teh uredbah so soodločali razni socialni momenti, pa tudi politični. Po vseh štirih tedanjih pragmatikah so bile plače sistemizirane s približno enakimi činovnimi razredi in enako višino veljavnih novčanih enot. Ker je bila kupna cena dinarja mnogo večja od krone, je v prečanskih krajih postala živa zahteva po prevedbi na dinarske plače. Prevedbe so se izvršile postopoma, najprej pri carinikih, potem so prišli na vrsto sodniki, profesorji in učitelji. Po izvršenih prevedbah na dinarske plače

so prišle nove uredbe o draginjskih dokladah, ki so bile zopet za Srbijo in Črno goro večje kot za prečanske kraje.

Sistematično delo na uradniškem vprašanju se je pričelo šele leta 1921., ko je ustavotvorna skupščina prešla v intenzivno delo. Že v prvi polovici leta 1921. so se popravljale in izenačevale uredbe o draginjskih dokladah. Na Vidov dan leta 1921. je bila sprejeta ustava, ki je določila, da mora biti najkasneje v dveh letih izdelan in v skupščini izglasovan nov enotni uradniški zakon, da morajo vse dotedanje uredbe, ki naj veljajo še po letu 1921., biti tekom dveh mesecev predložene zakonodajnemu odboru in da veljajo od leta 1922. naprej samo predložene uredbe v stari ali novi obliki, kakor sklene to zakonodajni odbor, a najkasneje do 31. decembra 1921.

Vse uredbe o državnih uslužbencih so prišle pravočasno pred zakonodajni odbor, ki je tik pred koncem leta predelal vse uredbe po načelih popolnega izenačenja za vso kraljevino. **Od tedaj so službeni prejemki v vsej kraljevini izenačeni** z edino razliko draginjskih doklad po draginjskih razredih.

Z letom 1922. se je začel pripravljati nov uradniški zakon. V poštev so prišli načrt vlade in razni načrti uradniških organizacij. Po številnih konferencah s posameznimi ministrstvi in z delegati strokovnih organizacij in Zveze drž. uslužbencev se je pripravil končni načrt, ki je bil v jeseni leta 1922. predložen narodni skupščini in izročen zakonodajnemu odboru, da ga prouči. Delo v skupščini je bilo težko, ker so se kresale miselnosti raznih političnih skupin in je bilo za člane zakonodajnega odbora glasovanje mnogokrat vezano ne na lastno presojo, temveč na pristanek politične stranke. Tik pred potekom dveh let po sprejetju ustave, dne 23. junija 1923. je bil novi uradniški zakon v narodni skupščini sprejet.

V prvotni načrt smo za plače vnesli števila, da je vsota sistemiziranih službenih prejemkov za 20 % presegla števila predvojnih plač po avstrijski pragmatiki. Zato pa je na koncu poglavja o plačah stala določba, da se **tako sistemizirani prejemki izplačujejo v zlatih dinarjih po relacijskem faktorju,** ki se vsako leto določi s finančnim zakonom. Bili smo torej za odpravo sistema draginjskih doklad. V razpravah smo zahtevali, da naj isti relacijski faktor velja za vse državne dohodke, ki po drž. proračunu krijejo osebne izdatke za državne uslužbence. Občeveljaven sklep o tem našem predlogu se je cele mesece odlašal in je končno naš predlog na zahtevo vlade propadel.

Vlada je načrt spremenila, je za nadaljnjo razpravo podvojila od nas predlagane zneske in je vztrajala na sistemu draginjskih doklad, ki je bil leta 1923. uzakonjen. Na glasovanje v plenarni skupščini pa ni prišel zakon v celotni redakciji zakonodajnega odbora, temveč so dva dni pred glasovanjem **črtali** iz našega predloga več paragrafov, zlasti **vse sklenjene predloge o reviziji in prevedbi starih upokojencev,** za kar smo se dve leti še s posebno vnemo borili.

Za stare upokojence je zakonodajni odbor med prehodnjimi določbami predložil narodni skupščini naslednji člen:

Člen 239.

Z osebami, ki so upokojene pred razglasitvijo tega zakona, se bo postopalo takole:

I. Tisti, ki so bili upokojeni pred 1. avgustom 1914., ali ki so upokojeni po dovršitvi najmanj 20 službenih let, ali ki so ob razglasitvi tega zakona že dovršili 60 let starosti, se bodo prevedli na pokojninske prejemke po tem zakonu brez revizije, po službenih letih in položajih, s katerih so bili upokojeni.

II. Tisti, ki so upokojeni po 1. avgustu 1914., ali ki so ob upokojitvi imeli manj ko 20 efektivnih službenih let, ali ki so ob razglasitvi tega zakona imeli manj ko 60 let starosti, se morajo podvreči reviziji glede na njih sposobnost za službo.

Revizijo bo izvršila državna zdravniška komisija (čl. 168.) tiste državne oblasti, v katere resor pripadajo. Tisti, ki ga komisija spozna telesno ali duševno za nesposobnega za službo, se bo prevedel na penzijske prejemke po tem zakonu, po letih službe in po položaju, s katerega je bil upokojen. Tisti, ki bodo spoznani za sposobne, se bodo v roku 6 mesecev od zdravniškega pregleda pozvali na službo, ki ustreza njihovemu položaju, v kolikor bo praznih mest. Kdor se pozivu na službo ne odzove, se ne prevede na pokojnino po tem zakonu. Tisti, ki se odzovejo, kakor tudi tisti, ki v zakonitem roku zaradi pomanjkanja praznih mest niso bili pozvani na službo, se prevedejo po tem zakonu po letih službe in po položajih, s katerih so bili upokojeni. V nadaljnjem roku 5 let, ako se bodo mesta izpraznjevala, se bodo pozivali tudi tisti, ki prej niso bili pozvani. Ako se ne odzovejo, se bodo od dne, ko jim je bil poziv vročen, vrnili na staro pokojnino, razen ako ne bodo že dovršili 60 let starosti, oziroma ne bodo zopet postali nesposobni za službo, kar se mora dokazati na način, predpisan s tem zakonom. Po roku 5 let ni več revizije.

— Ta predlagani člen 239. je bil res v celoti črtan. Tako je prišlo, da kot sekretar pododbora in kot referent v zakonodajnem odboru za ta zakon, ob sprejemanju zakona v plenarni skupščini zanj nisem glasoval.

*

Op. ur.: Spoštovani avtor članka, upokojeni direktor ljubljanske tehnične srednje šole, g. J. Reisner, je bil ob pripravljanju in sprejetju uradniškega zakona iz l. 1923. narodni poslanec.

Josip Mosetizh, viš. fin. svetnik, Ljubljana:

Nekaj vojnih vtiskov iz Postojne

Da ne bo presenečenj, omenim že kar tu, da ne bom opisoval nobenih svetovnovažnih dogodkov; vzbuditi hočem le spomin na nekaj osebnih vtiskov, ki sem jih imel v dobi svetovne vojne, torej v dobi, ko se je začela preoblikovati Evropa. Njenega preoblikovanja tudi še danes ni konec, in le težko bi bilo prerokovati o bodočnosti. Zato sem bil mnenja, da bi mogli ti moji drobni spomini zanimati tega ali onega, zlasti pa tiste, ki so živeli v enakih razmerah.

Tudi sem mnenja, da so spomini ravno zdaj tem bolj aktualni, ker preživljamo drugo etapo preoblikovanja Evrope, medtem ko so obrisi tretje etape že na obzorju.

Toda k stvari! V Postojno sem prišel tik pred izbruhom svetovne vojne. Stopil sem takrat prvikrat v življenju na naša kraška tla, polna življenja in polna skrivnosti. Res vzljubil sem novi okraj in njegovo ljudstvo. Je to trden, resen in naraven rod Slovencev, poln ljubezni do rodne zemlje, vesel in upa poln tudi v najtežjem boju za obstanek. Ni torej fantast. Nasprotno, hladen računar je ob trenutno danem položaju.

Prav dobro se še spominjam prvih stikov in pogovorov, ki sem jih imel z njimi tik po izbruhu vojne. Izbral sem si preproste kmetiče, najrajši izven Postojne, zlasti pa iz obmejnih, torej oddaljenejših krajev. Vprašal sem jih, kaj mislijo o vojni in kako se bo končalo. Presenečen sem bil nad odgovori: »Gospod, ne bo se dobro izteklo. Krivico delamo, po krivem prelivamo kri in kri ni voda. Začetek konca je to.«

To so besede, ki sem jih čul od preprostih kmetičev in to v dobi, ko je večina naše inteligence šele izbirala programe in cilje in jih kristalizirala.

Preroške so bile besede s kraških tal, toda zgodovina jih je potrdila. To nam bodi nauk tudi za bodočnost. Zgodovini se ne mudi, saj ima čas. Stoletja, tisočletja. Nestrpni smo le mi, ki računamo s pol stoletja življenja, ki nam je torej življenjska doba silno omejena.

In te preroške besede, ki mi jih je rekel boren kmet s Krasa, mi done še danes, zlasti te dni, ko stojimo tik pred svetovno važnimi dogodki. Zgodovina gre svojo pot.

Opazoval sem vojake, ki so prihajali na kolodvor, da gredo v vojno. Marsikatero njihovo oko je žalostno zrlo v daljave. Žena, otroci, stariši. Jih bo še videl, objel, poljubil? Bo li še enkrat videl rodno zemljo, ki jo zapušča, da bije boj v tujini. Bog ve! Žvižg lokomotive, in odpeljali so se.

A zagrmeli so topovi na samih kraških tleh. Mahoma se je slika spremenila. Isti ljudje, isti kraji, isti vojaki, toda ti so zdaj branilci rodne zemlje. Ni bilo več malodušnosti. Zdelo se mi je, da se je šele začel boj. Ni bilo mnogo branilcev, toda ti so bili jekleni. Borili so se z mislijo, da bivajo za njimi njihove žene, njihovi otroci. Te branijo, zanje prelivajo svojo kri, od tod vsi čudeži, od tod tudi vsi grobovi. Zato toliko nam svetih grobišč. Ne bomo jih pozabili. Naši so bili in ostanejo. V njih je prelita kri naših bratov, ki so izkrvaveli iz ljubezni do nas in do rodne zemlje.

Imel sem stike tudi z vojaškimi krogi. Našel sem povsod le tradicijo, le vojaško vzgojo skozi desetletja, ki jim je vzela skoraj vso individualnost in samostojnost, a dala jim je v zameno bore malo. Bili so le kolesje v uri. Zato je po prvih neuspehih nastopilo malodušje, življenje za trenutek, od danes do jutri. Le malo sem jih našel samostojnejših, nadpovprečnih. In ti so mi ponovno tarnali, da jih ubija vzgoja, ki jim ni mogla dati pravega ideala, za katerega naj bi se borili, ni jim mogla dati ljubezni do domovine. Od tod tudi njihovi neuspehi. Kolesje v uri!

In uradništvo! Mi vsi smo bili dolgo časa del mehanizma lokomobile, ki opravlja svojo dolžnost, kamor koli jo postaviš.

Toda podzavestno in vedno bolj in bolj zavestno smo prihajali do tega, da smo predvsem vršilci dolžnosti nasproti rodni zemlji. Mehanizem se je začel ustavljati. Ni več redno funkcioniral. Manjkala mu je vedno bolj in bolj tista gonilna sila, ki bi bila v stanu, da bi državnoupravni mehanizem trajno vzdrževala v predvidevanem centralističnem toku.

Budno smo zasledovali potek svetovne vojne. Med upanjem in strahom, med željo in dejstvom smo nihali. Vedno jasnejša nam je postajala slika. Vedno očitnejši so postajali cilji.

Dobro se še spominjam, kako smo se kolegi-uradniki shajali zlasti ob najvažnejših vojnih in svetovnih dogodkih. Šli smo daleč izven Postojne na polje. Ustavili smo se na kakšnem golem hribčku. Daleč okrog nas nobenih hiš, potov. Povsod prost razgled. Ondi — brez strahu da nas kdo posluša — smo prerešetavali novice o najnovejših dogodkih in njihove dalekosežne posledice. Debatirali smo o naših ciljih in nalogah, o naši prihodnosti, o bližnji usodi naše ožje in širše domovine. Misli so nas prehitevale, niso poznale ne meja, ne časa, ne mej kraja. Kristalnejše in vedno lepše so postajale. Uživali smo v sreči pričakovanja.

Franjo Cvirn, podpolkovnik v p., Maribor:

Prevrat v Pulju in moje potovanje v Maribor

Prevratna katastrofa avstro-ogrske monarhije je zadela mene kot komandanta višjega položaja v vojni luki Pulju.

Tam je začelo že prav opasno vreti med mornarji okoli 20. oktobra 1918. in med 20. in 25. okt. je izbruhnil očiten punt pri vojni mornarici. Mornarji vseh vojnih ladij so se uprli svojim oficirjem, korporativno zapustili brodovje ter se izkrcali na suho in kljub vsemu prigovarjanju se niso hoteli več vrniti na brodovje. Oficirji so bili brez moči. Do prelivanja krvi pa ni prišlo, ker so bili mornarji vsi složni s podoficirji vseh vrst in ni ostal komandantom-oficirjem zvest niti najmanjši oddelek, ki bi se bil dal uporabiti proti spuntanim tovarišem. Komandant vojne luke je alarmiral posadko in odredil bataljon pod poveljstvom kapetana Kreysa iz Dinjana v Pulj, da bi ukrotil uporne mornarje. Adjutant tega bataljona pa je bil Slovenec, poročnik Železnik, zdaj šolski upravitelj v Prekmurju.

Mornarji so imeli shode, na katerih so energično izrazili zahtevo, naj jih takoj odpuste iz službe; drugače pa so bili mirni in radi tega tudi pehota proti njim ni rabili sile, ker je dobila navodila, naj postopa proti upornikom obzirno in naj nastopi s silo le, če bi se pojavili nemiri ali plenitve. Ta situacija je trajala približno 3 do 4 dni, nakar so mornarji kar trumoma začeli zapuščati mesto. Odstranili so se brez dokumentov po železnici in tudi peš, vsakdo si je pač pomagal, kakor je vedel in znal.

To je bil začetek poloma Avstrije v Pulju. Popoln polom avstrijske pomorske vojaške sile pa je sledil dne 31. okt. 1918.

V noči od 30. na 31. okt. 1918. je cesar Karel vse oficirje telegrafično razrešil obveznosti zapriseženе zvestobe in naročil jim je, naj se vsak posameznik na novo opredeli po svoji narodnosti za svojo novo nastalo narodno državo. Hkrati je cesar Karel izročil vso mornarico in vojno luko Pulj Jugoslovanski državi, ozir. Narodnemu veču v Zagrebu, ki je začasno prevzelo vlado v jugoslovanskih, od Avstrije odcepljenih pokrajinah.

Narodno veče je nato imenovalo korvetnega kapetana (majorja) Metoda Kocha za admirala in komandanta brodovja in vojne luke, in sam cesar Karel je novemu admiralu Kochu izrekel k imenovanju svoje čestitke.

V Pulju je nato nastal velikanski kaos. Admiral Koch je zbral okrog sebe jugoslovanske mornarje in Čehe, ki so mu ostali zvesti, imel je pa z njimi jako težavno stališče, ker so takoj osnovali vojaške sovjete po ruskem vzorcu in so hoteli izvajati popolnoma komunističen program.

Admiral Koch je imenoval za načelnika štaba vojne luke Čeha, artiljerijskega podpolkovnika Liška, ki je zopet zbral okrog sebe jugoslovanske in češke oficirje posadke in artiljerije, da so mu pomagali vzdrževati javni red in najvažnejše komande. Jaz sem ostal na svojem mestu kot komandant severne fronte od vzhodne do zapadne obale.

Dne 31. oktobra so se zbrali vsi oficirji posadke in mornarice na skupno posvetovanje za nadaljnjo odločitev v težkem položaju. Na tem zboru smo se takoj ločili po narodnostih in vsaka narodnostna skupina se je izrekla za svojo novo, nacionalno državo. Nemci in Madžari so šli svojo pot, mi Slovenci pa svojo. Kar nas je bilo Jugoslovanov in Čehov, smo sklenili, da ostanemo prostovoljno v službi, da pomagamo admiralu Kochu rešiti luko in vojno brodovje za jugoslovansko državo.

Dne 31. oktobra je odposlal admiral Koch radiotelegrafski pozdrav vsemu zavezniškemu brodovju, kateremu je sporočil, da je prevzel za Jugoslavijo bivše avstrijsko-ogrsko brodovje, katero smatra sedaj za zavezniško. Kot odgovor na ta prijateljski čin pa sta prifrčala dne 1. novembra ob 5. uri zjutraj dva italijanska aeroplana in sta torpedirala v luki zasidrano največjo bojno ladjo »Viribus unitis«, ki je imela itak vse topove pokvarjene od spuntanih mornarjev in je bila nerabna za bojevanje. Na ladji pa je nič hudega sluteč mirno spalo 200 jugoslovanskih mornarjev, ki so pri tem nečloveškem, čisto nepotrebnem dejanju zgubili svoja mlada življenja v trenutku, ko je bila svetovna vojna že končana in ko so vsi sanjali o lepi bodočnosti v novi, narodni državi.

V Pulju je bil sestavljen 31. oktobra 1918. Narodni svet, ki je prevzel politično-administrativne in eksekutivne posle prejšnje avstrijske uprave in je stal ob strani admiralu Kochu kot njegov politični svetovalec. Ta Narodni svet je skupno z admiralom Kochom dne 31. oktobra tudi oficialno prevzel od admirala Horthyja avstrijsko vojno brodovje za jugoslovansko državo in je bil zadevni zapisnik podpisan na admiralski ladji »Viribus unitis« ob 11. uri predpoldne.

Temu Narodnemu svetu smo tudi vsi jugoslovanski oficirji, med njimi tudi jaz, naznanili svoj vstop v jugoslov. vojsko in na čepicah smo si ovili na kokardi iniciale cesarja Karla I. s slovenskim trakom. Kot takšen sem dne 31. okt. tudi prisostvoval slovesnosti, ko se je prvič razvila naša zastava na našem vojnem brodovju. Na ukaz admirala Kocha so tega dne ob 16. uri slovesno sneli avstrijsko vojno zastavo z vseh brodov in na njenem mestu je prvič ponosno zaplapolala dolga slovenska trobojnica. Slovesen čin pa so iz vseh trdnjav grmeč pozdravljale salutne salve celokupne obrambne artiljerije.

Bil je nad vse veličasten prizor in nam vsem, ki smo bili srečne priče in očividci tega zgodovinskega dogodka, ostane nepozaben v spominu srca povzdigujoči trenutek, ko smo prvič na svojih ladjah zagledali zastavo naše nove države, naše mile jugoslovanske domovine.

V prvih prevratnih dneh je zavladalo med vsem prebivalstvom nepopisno veselje in navdušenje. Ljudje so kar ponoreli in odrasli so uganjali otroško neumne šale. Veselili so se vsi enako brez razlike, Slovenci in Italijani, zloma krutega avstrijskega gospostva in tako hitro pridobljene svobode. Prenehalo je vse staro, slovensko-italijansko nasprotstvo. Vse hiše so bile okrašene z zelenjem in neštetimi zastavami, in mirno, nemoteno so visele slovenske zastave neposredno ob italijanskih državnih trobojnicah. Po mestu pa se je razvijal

Prišle so pa tudi težke, grenke in trpke ure. Pa našli smo tudi zanje leka. Svetovni dogodki so nam bili le epizode. Kakor tudi v zakonu po nevihti zasije lepše in svetlejše sonce sreče in ljubezni, tako smo tudi tedaj čakali, da nam zasije sreča. In čim so se razblinili oblaki, smo zrli v daljni svet še z večjo skrbjo in še z večjim veseljem.

Prišel je polom centralnih držav. Strnili smo se v povorko, da damo vidnega izraza prekipevajočemu veselju in navdušenju. Sprva tiše, toda z vsako sekundo odločneje in samozavestneje so doneli naši vzkliki: Živela Jugoslavija. Bili smo si bratje, bratje enega rodu, sinovi iste zemlje. Oproščeni vezi in spon.

Danes smo prosti: uresničilo se je, kar smo dolga leta v strahu, upanju in ljubezni pričakovali. Toda ostali so zunaj naši grobovi, grobovi naših sinov in bratov.

[illegible]

K njim hite ob dvajsetletnici naše svobodne države naše misli in želje. In hitele bodo, dokler bo živela Jugoslavija.

Miklavževo postajališče

je letos

v manufakturni trgovini

A. ŽLENDER

LJUBLJANA, MESTNI TRG 22

Specialno nizke cene za Miklavža! — Izredno velika izbira!

Jožko Ziherl:

Pred dvajsetimi leti

Dni, ki so nam po štiriletnem klanju prinesli mir in narodno svobodo, sem dočakal v domači Škofji Loki. Tam sem bil kot vojaški rekonvalescent na dopustu, hkrati pa sem opravljal svojo službo pri okrajnem sodišču. V krajih, ki so predstavljali skoraj neposredno frontno zaledje, so stale pred nami še prav posebno težke naloge. Ogromne množice vojaštva vseh narodnosti avstro-ogrske monarhije so se valile skozi Škofjo Loko. V naglici smo organizirali narodno stražo, ki je imela nalogo, vzdrževati red. Sestradani in demoralizirani vojaki so brez posebnega odpora izročali orožje in ostali material. Vsi so imeli pač eno samo željo: zdaj je mir, zato domov, kar najhitreje domov! Največ opravka smo imeli z Madžari, ki so se vedli precéj nasilno in so ostali vsemu okoliškemu prebivalstvu v zelo slabem spominu.

Zaplenjeni material je predstavljal ogromno bogastvo, ki naj bi odslej postalo imovina nove jugoslovanske države. Tu ni šlo le za vojaške stvari, marveč tudi za naropano blago, ki so ga avstrijski in nemški oficirji smatrali za svoj osebni plen in si lastili pravico do njega. Žal je to svojevrstno pravno pojmovanje našlo precej pristašev tudi med domačim prebivalstvom. Špekulacije s to imovino so mnogim vsaj v prvih povojnih letih pomagale na noge. Novo priborjeno svobodo je marsikdo pojmoval v najširšem smislu, kot neomejeno in izključno svobodo — seveda le zase in za uveljavljanje svojih osebnih koristi. Razumljivejše kakor pri špekulantih je bilo podobno stremljenje pri ostalem prebivalstvu, ki je v uresničenju Jugoslavije gledalo hkrati osvobojenje izpod vseh socialnih nadlog in je to osvobodenje po svoje umelo.

Nasproti temu različnemu pojmovanju pridobljene svobode, nasproti temu stanju desorganiziranosti in splošne nesigurnosti je bilo treba na mesto starega avstrijskega upravnega aparata kar najhitreje postaviti novo, domačo upravo. Tu pa smo naleteli na največje težkoče. Toda zavest, da smo se vendarle otresli tujega, avstrijskega birokratizma, nam je pomagala, da smo premagali mnoge resne ovire, ki so bile izprva videti skoraj nepremagljive. V Škofji Loki smo se z vso vnemo lotili posla. Pri tem se moram prav posebno spomniti pokojnega dr. Ernesta Kobeta, ki je tako rekoč preko noči postavil naš urad na novo podlago in dal vsemu uradovanju na okrajnem sodišču strogo slovenski, narodni značaj. Ne le da so izginili vsi nemški napisi — za to so že takoj iz početka poskrbeli naši Sokoli iz narodne straže, — tudi duh je postal slovenski. Nemška beseda je morala izginiti iz urada in nihče v vsem okraju je kajpak ni pogrešal. Človek, ki je leta in leta prenašal šikane avstrijsko germanizatorske uprave, je tedaj z zadovoljstvom gledal, kako so se morali naduti nemški oficirji v občevanju z našimi oblastmi posluževati tolmačev in se prepričati, da so poleg njihove nemščine še drugi jeziki, ki imajo enako pravico do obstanka in razvoja. Ker je moralo biti v bivši Avstriji vse naše uradno poslovanje s predpostavljenimi instancami zgolj nemško, se je takoj po prevratu pojavilo vprašanje, ki še do danes ni dokončno rešeno: vprašanje domače slovenske pravne terminologije. Kovali smo izraze, se posluževali zastarelih slovenskih priročnikov in si pomagali kakor smo pač vedeli in znali.

Resno nevarnost za novo upravo, ki naj bi služila ljudstvu in njegovim potrebam v novi državi, je predstavljala korupcija. Miselnost vojnega dobičkarstva in podkupovanja, ki se je med vojno in ob koncu vojne tako silno razbohotila, je grozila prodreti tudi v državne urade. Premožnejši ljudje, ki so se zatekali k organom varnostne službe za vsak krompirček, ki ga je sestradani siromak izkopal na njihovi njivi, so skušali na drugi strani zase s protipravnimi sredstvi doseči kar najširše ugodnosti.

Precejšnjo razbremenitev naših novih upravnih in izvršnih organov je predstavljal prihod čete srbskih vojakov neposredno pred 1. decembrom. Prebivalstvo jih je sprejelo kot brate in kmalu se je med loškim meščanstvom in srbskim vojaštvom razvilo zelo prisrčno razmerje. Gostom v čast smo prirejali posebne predstave v loški »Čitalnici«, ki je takoj po osvobojenju pričela pridno delovati in prirejati po dve gledališki predstavi na teden. V novo državo smo stopali z najlepšimi mislimi in upi...

Danes se moramo Slovenci bolj ko kdaj prej zavedati, kaj pomeni za nas bratsko sožitje z ostalimi jugoslovanskimi narodi v enotni državi, ki nam jo je prineslo leto 1918. Mnogi ideali, ki smo jih še pred vojno vezali z besedo »Jugoslavija«, so žal še danes, po letih večinoma — samó ideali. Treba bo še mnogo truda in napora, da se odstranijo še obstoječe pomanjkljivosti v naši upravi. V tretje desetletje naše narodne države pa vendar stopamo v trdni veri, da bodo te pomanjkljivosti toliko prej odstranjene, kolikor bolj bo našemu uradništvu zagotovljeno stanu primerno življenje, ki mu bo omogočalo, da se z vso vnemo posveti službi ljudstvu in državi.

Josip Skalar, višji rač. svetnik v p., Ljubljana:

Kako smo ustanavljali računski oddelek višjega deželnega sodišča

Oktobrski prevratni dnevi l. 1918. so me zatekli na vojaškem službovanju v Trstu. Z navdušenjem smo vsi Slovani pozdravili prevrat, zaprisegli podrejeno moštvo na Jugoslavijo in delali lepe načrte za bodočnost jugoslovanskega Trsta. To je bilo tudi vzrok, da nisem odšel takoj iz Trsta, temveč sem — dokler je ta obstojal — sodeloval v tržaškem vojaškem svetu. Pa so mi od prijateljske italijanske strani namignili, da je skrajni čas, da izginemo civilno oblečeni slovenski častniki iz Trsta, sicer nas bodo aretirali in smatrali za vojne ujetnike. — Tako smo 19. novembra 1918. z zadnjim transportom nastopili pot v Ljubljano. Bilo nas je še precej, ki smo sanjali o jugoslovanskem Trstu, tako podpolkovnik Vidmar, zdaj že pokojni vojni kurat Turšič, zdravnik dr. Kolterer in drugi.

Že pred tem sem — naravno — sklenil, da se ne vrnem več na »cesarki« Dunaj, kjer bi bil sicer lahko pričakoval prav lepo kariero. Stalno sem bil v telefonski zvezi s sestro, takratno uradnico v telefonski centrali, ki me je vedno spraševala, kdaj že vendar pridem v Ljubljano in me svarila, češ da bodo vsa mesta oddana, če se pravočasno ne zglasim. Odločitev mi je pa bila težka, ker sem zaradi večletnega službovanja v ministrstvih na Dunaju bolj napredoval kakor moji ljubljanski tovariši in se nikakor nisem hotel vrniti mednje kot nezaželen »vrinek«. Sklenil sem tedaj zanimati se za vodstvo računskega oddelka kakega novega oblastva. Po povratku iz Trsta v Ljubljano sem zato stopil najprej v stik s prvim direktorjem pošte in telegrafa v Ljubljani pok. dr. Debeljakom. Še preden sva razgovore zaključila, sem bil prijateljsko opozorjen, da za računski oddelek snujočega se višjega deželnega sodišča v Ljubljani še nimajo šefa, ker je iz justične stroke na razpolago samó en uradnik, ki pa je šele asistent.

Zglasil sem se tedaj pri že določenem predsedniku novega viš. dež. sodišča, takratnem dvornem svetniku dr. Ivanu Kavčniku z Dunaja, ki je že vse pripravljal za ustanovitev novega urada. Videč me v vojaški uniformi — civilno obleko sem imel še vso na Dunaju — me je s dobrotnimi očmi nekam nezaupljivo pogledal in me vprašal, najbrž zaradi lajtnanskega čina: »A Vi ste asistent?« Ko mu odgovorim, da sem že tretje leto računski svetnik pri najvišjem rač. dvoru na Dunaju, se mu razjasni lice, začel se je zanimiv razgovor, med katerim sem odkritosrčno priznal, da o justični rač. stroki nimam specialnega znanja, da niti ne vem koliko osebja in sob bom potreboval itd.

sprevod za sprevodom po ozkih ulicah, na čelu jim pa godbe in pevci, okrašeni s cvetjem in zastavami in če sta se na cesti srečala slovenski in italijanski sprevod, sta veselo vzklikala in pozdravljala drug drugega.

Srečal sem italijanski sprevod z godbo na čelu, v sredini pa je vodil s seboj dva osla, ki sta na glavi nosila čelade avstrijskih žandarjev. V drugi, slovenski povorki, ki je veselo popevala med potom, pa sem zapazil malega psička, ki je na koncu stopical za razposajeno množico. Na glavi je nosil papirnato avstrijsko krono, na repu pa na dolgi vrvci privezano kokardo avstrijske oficirske čepice z začetnicami cesarja Karla I. Sredi ceste sta obe povorki obstali in sta aranžirali medsebojni pozdrav med — osloma in psičkom!

Ljudje so kar noreli od veselja. Zdelo se jim je kakor jetniku, ki po dolgem času prvič zapusti zatohlo celico ječe in široko odpira usta, da se nadiha svežega zraka.

Dne 1. novembra popoldne sem prejel od prijatelja generala Rudolfa Maistra, s katerim me je vezalo najintimnejše prijateljstvo izza mladih let, po mojem slugi, ki je bil na dopustu v Mariboru, usten poziv, da naj čim je mogoče pridem tja. Na to sem 2. novembra oddal komando in odpotoval v Maribor. Ker je bila železnica tako prenatrpana, da ni bilo mogoče potovati z vlakom, sem zapregel svoja lastna konja v svoj voziček in sem potoval preko Pazina—Učke gore—Matulja—Ilirske Bistrice—Cerknice v Ljubljano in preko Celja v Maribor. Na svoji dolgi poti sem imel priliko, da sem od najjužnejšega konca pa gori do severne meje naše slovenske pokrajine videl in spoznal razpoloženje ljudstva ob prevratnih dogodkih in ž njimi združenih posledicah za slovensko prebivalstvo.

Povsod sem opazil veliko veselje med ljudmi nad novo pridobljeno prostostjo, o kateri pa so imeli kaj čudne pojme. Predstavljali so si prostost pač tako, da zdaj ni več cesarja, ne oblasti in ne žandarjev, katerih so se najbolj bali. Mislili so tudi, da so odpravljeni vsi davki in vojaška služba in da je eksekutor za vedno odpravljen iz naših slovenskih pokrajin. Veselili so se najbolj tega, ker so mogli nemoteno pleniti vojaške transporte in vse, kar je bilo prej eraričnega.

Srečal sem nad Cerknico preprostega kmetiča, ki je v graščinskih logih kneza Windischgrätza sekal drva in jih vozil domov. Izpraševal sem ga o dogodkih na Rakeku, nakar se je on kar sam pohvalil, da je naplenil toliko, da ima za dve leti vsega dovolj. Smatral pa je to za nekaj popolnoma dopustnega, ker sme vsak vzeti kar je bilo prej cesarskega. Tako mi je odgovoril.

V neki vasi pred Cerknico sem proti večeru malo počival. Takoj je pristopil k mojemu vozu mlad, 16 ali 17 let star fant in je kar začel moja konja izpregati. Izjavil je samo, da sta mu konja všeč in da ju hoče imeti. Ko sem mu odgovoril, da sta konja moja last, je pa rekel: »Kaj boste govorili, gospod! Videl sem na Rakeku, kaj so delali z oficirji. Vse so jim pobrali, še čevlje, prtljago in plašče. Kar stopite z voza, gospod! Sedaj ni več države, vsak lahko dela kar hoče!« Šele energičen nastop z revolverjem v roki je odstranil fanta, moja sreča pa je bila, da so bili vsi moški na Rakeku, kamor so hodili plenit. Pognal sem hitro konja naprej in daleč od ceste vstran sem v gozdu počival.

Kot največjo pridobitev prostosti je smatralo ljudstvo možnost, da je moglo nemoteno pleniti, ni se pa preprosto ljudstvo zavedalo svoje prostosti iz etičnih in narodnostnih nagibov. Veselje preprostega ljudstva je bilo bolj fiktivno kakor narodno zavedno. V polni zavesti neskončne vrednosti narodne svobode pa se je neizmerno veselila te pridobitve pač vsa inteligenca. To dejstvo sem spoznal tudi drugod, tudi na Štajerskem, kjer je bila zaradi dolgoletnega ponemčevanja slovenskega ljudstva, posebno v ptujskem okraju, narodna zavest še mnogo manj prebujena kakor na Kranjskem in v Istri.

Prispel sem v Maribor dne 7. novembra in sem se javil na službo generalu Maistru, ki se je mojega prihoda iskreno razveselil. Imenoval me je za komandanta mesta in takoj sem prevzel ogromno delo, ki me je čakalo tod.

(Konec prih.)

[illegible]

Kultura

Popust za delavce v gledališču. Na prošnjo prosvetnega odseka ljubljanske Delavske zbornice je narodno gledališče v Ljubljani vsem delavcem, ki so člani strokovnih in kulturnih organizacij vpisanih pri Delavski zbornici, dovolilo 50% popust za obisk dramskih in opernih predstav. Delavci dobe pri svojih organizacijah ali v Delavski zbornici posebno potrdilo, s katerim si morejo kupiti pri gledališki blagajni za polovično ceno vstopnico. Če se bo pokazalo, da kljub temu znatnemu popustu delavci ne bi v večjem številu zahajali v gledališče, bo gledališka uprava to ugodnost odpravila.

Revščina. Pod tem naslovom beremo v beograjskem »Glasniku železničara i brodara« naslednje poročilo, ki točno označuje naše gmotno stanje in njegove porazne posledice za slovenska kulturna prizadevanja. Tako kakor žive železničarji, žive tudi vsi ostali državni uslužbenci, ki razen svojih skromnih službenih prejemkov nimajo nobenih drugih dohodkov. Obubožanje našega stanu neprestano in nevzdržno napreduje, ker vsi naši napori za izboljšanje gmotnega položaja nič ne zaležejo. Naj sledi notica sama: »Večkrat se bere v dnevnem časopisju, kako je bila ena ali druga kulturna prireditev slabo obiskana. Pri tem so mišljena gledališča, opere, koncerti itd. Dogajajo se primeri, da nastopajo prvorazredni umetniki v na pol praznih dvoranah. Tak primer je bil pred kratkim v ljubljanski operi, ko je nastopila kot gost naša rojakinja — članica Metropolitan opere v New-Yorku. Danes je pač tako, da razni uslužbenci železnice, pošte in drugih ustanov nimajo ne denarja ne časa za duševno hrano. Zelo redki so

Domenila sva se, da poprosiva takratnega poverjenika za pravosodje dr. Vl. Ravniharja za dovoljenje, da si ogledam poslovanje rač. oddelka pri viš. dež. sodišču v Gradcu in da se potem odločim, ali mesto sprejmem ali ne, in da stavim konkretne predloge glede osebja in prostorov. Dobil sem dovoljenje za potovanje v Gradec, kamor sem se takoj napotil.

Najprej sem se zglasil pri našem rojaku, predstojniku rač. oddelka pri viš. dež. sodišču, viš. svetniku Trobcu, kateremu je bilo mesto šefa v Ljubljani ponujeno, ki pa iz rodbinskih razlogov ni hotel iz Gradca. Trobec me je nadvse ljubeznivo sprejel, manj pa predsednik viš. dež. sodišča »ekselenca« baron Pittreich, ki je hotel dati dovoljenje, da si smem ogledati poslovanje oddelka samo pod pogojem, da smejo nemški sodniki v Mariboru še nadalje tam ostati in uradovati. Dal mi je na razpolago svoj telefon, da izposlujem pristanek na ta junktim od poverjenika dr. Ravniharja, ki pa — naravno — na to ni pristal in mi je izjavil, »da boste že tudi na drug način izvedeli vse potrebno!«

In res se mi je to posrečilo, saj kri ni voda! Našel sem dobrega, z nami čutečega moža, ki mi je v svojem privatnem stanovanju vse potrebno povedal. Hvala mu tudi na tem mestu: ohranimo mu časten in hvaležen spomin!

Ker sem tedaj že v Gradcu uvidel, da ne bo posebna umetnost, voditi računski oddelek iz doslej tuje mi stroke, sem se začel takoj ozirati za primernimi sodelavci. Pa sem kar v Gradcu našel dva. Pri ondotni deželni fin. direkciji sta služboval fin. blagajnik Milan Paternoster in rač. oficial Fran Poljanec, oba znana mi kot izvrstna uradnika. Domenili smo se, da ju bom, če prevzamem vodstvo oddelka, predlagal za rač. svetnika oz. za rač. revidenta.

Vrnil sem se v Ljubljano in poročal dr. Kavčniku — ki je bil medtem od Narodne vlade že imenovan za predsednika viš. dež. sodišča — koliko osebja in sob potrebujem in da sem pripravljen prevzeti mesto predstojnika pri rač. oddelku. Skromno sem predsednika dr. Kavčnika vprašal za njegovo mnenje, na kar mi je odgovoril: »Strinjam se in Vas bom še danes predlagal Narodni vladi v imenovanje za viš. svetnika in predstojnika rač. oddelka, Paternostra za rač. svetnika, Poljanca pa za rač. revidenta.«

Obleke kemično čisti, barva, plisira in lika tovarna JOS. REICH.

In tako se je tudi zgodilo. Na seji Narodne vlade dne 2. decembra 1918. je bilo imenovanje izvršeno. Toda kaj zdaj?! Razen mladega asistenta Petrina nobenega uradnika — Paternoster in Poljanec sta prišla šele v teku novembra oz. decembra 1918. v Ljubljano — nobene sobe, da: niti mize! Treba pa je bilo skrbeti najprej za to, da pravosodno uradništvo decembra 1918. ne bo brez plač. Likvidacijske liste smo sicer dobili v Gradcu, prekinjen pa je bil promet s poštno hranilnico na Dunaju, po kateri so se takrat opravljala vsa plačila.

Pa sem imel srečen domislek! — Spomnil sem se nekdanjega načina izplačil po »c. kr.« davčnih uradih in — še pred mojim imenovanjem — v zadnjih dneh novmebra 1918. smo: tovariš Petrin, gdč. Pavlinova, ki nam jo je »posodilo« sodišče, in jaz likvidirali službene prejemke, sestavljali plačilne liste in izpolnjevali litografirane plačilne naloge na davčne urade, katere sva podpisala dr. Kavčnik kot šef nakazujočega oblastva, jaz kot predstojnik računovodstva. In tako se je zgodilo, da je uradništvo pravosodne stroke 1. decembra 1918. prejelo svoje službeno prejemke, sodišča svoje pavšale itd., medtem ko uradništvo ostalih strok ni dobilo plač, ker so se šele pozneje domislili zastarelega — toda v teh izrednih prilikah še vedno učinkovitega — načina izplačevanja.

Potem je bilo treba opremiti štiri sobe, kar smo s pomočjo ravnateljev Abrama in Bizjaka v najkrajšem času izvršili. In začelo se je delo — slovensko uradovanje. Nismo imeli posebnih težkoč, dasi smo starejši uradniki več let službovali v nemških krajih in smo le nemško uradovali. Laže nam je to bilo, ker smo tako v blagopokojnem dr. Kavčniku, podpredsedniku dr. Rogini ter sodnikih dr. Eberlu in dr. Sajovicu našli vso podporo. Iste smo bili deležni tudi od poverjeništva za pravosodje, kateremu smo bili tudi pristojni računski oddelek — predvsem od poverjeništvu dodeljenih uradnikov: dvor. svetnika dr. Babnika, sekc. svetnika dr. Škerlja in sodnika dr. Cirila Pavlina.

Moj uradniški kader se je začel izpopolnjevati: iz Gradca je prišla pis. uradnica Arhova, kot praktikantje so vstopili Pečnik, Markič in drugi.

Tako so šli prvi slovenski upravni odloki iz naših rok! Delali smo z veseljem, v popolnem soglasju med seboj in z nadrejenimi, ki so v polnem obsegu upoštevali tudi sodelovanje »računarjev« in se niso — kakor ponekod drugod — smatrali za »vzvišene«. Bili so pač vselej in v vsakem oziru kavalirji, ki so dolgo služboval v izvenljubljanskem ozračju...

[illegible]

Vseeno smo pa danes še tu in se radi spominjamo zanimivih prevratnih dni in prvih mesecev našega službovanja v osvobojeni Jugoslaviji!

.....

Iv. Mešek:

Spomin na Kranj v letu 1918.

Ob dvajsetletnici osvobojenja se človeku vračajo misli na razmere in na ljudi kraja, kjer je tedaj živel. Spominja se vseh lepih, a tudi grenkih dni, predvem pa ne more pozabiti tistih značajnih mož, ki so mnogo pripomogli do osvoboditve.

Naši mlajši generaciji, ki je zrasla že v Jugoslaviji, ni mogoče dovolj nazorno naslikati razmer pred osvobojenjem, ne moreš ji dopovedati, kako se je našemu narodu godilo pod mačehovsko avstro-ogrsko monarhijo.

Višji uradniki so bili po večini Nemci, ponemčeni Poljaki ali celo ponemčeni Italijani. Uradni jezik je bil izključno le nemški. Predstojniki so strogo pazili na to, da smo uradniki v uradu občevali med seboj samo po nemško. Zabeležili so te takoj s črno piko v uslužbenskem listu, če so le posumili, da si član kakega slovenskega narodnega društva. Če si se pa udejstvoval v naših društvih celó kot odbornik, si bil izpostavljen različnim šikanam. Višja meta so naši uradniki dosegli le v izjemnih primerih in še to večinoma le v neslovenskih pokrajinah, kjer niso bili »nevarni« oz. kjer so bili povsem pod tujim vplivom. — Mnogo naših uradnikov se je vdalo temu premočnemu tujemu pritisku, toda večina ni klonila, temveč se je pripravljala podtalno na boljše čase in trdno verovala, da mora priti odrešenje.

Dolga je doba dvajset let, pa vendar se še danes živo spominjamo na trenutke osvobodilnih dni in na navdušenje ter srečo vseh tistih, ki so vse to doživeli!

Prevratne dni sem preživel v metropoli Gorenjske, v Kranju. Prebivalstvo Kranja, kjer so že v prejšnjem stoletju utrjevali narodno zavest Prešeren, Simon Jenko in drugi naši slavni možje, je bilo znano kot narodno najbolj zavedno na bivšem Kranjskem. Ravno vsled odločne narodne zavednosti je marsikdo duševno mnogo trpel, ker se je moral proti svojemu notranjemu čustvovanju zatajevati na vso moč. Pred svetovno vojno je nekako še šlo, zaostrile pa so se razmere med vojno. Vsepovsod je kar mrgolelo ovaduhov, nekaj poklicnih — precej pa seveda prostovoljnih, ki so s še večjo vnemo kakor poklicni špiclji prisluškovali, tu in tam kaj ujeli s svojimi ovaduškimi uhlji in potvorjeno prenašali dalje. Hvala bogu, največkrat niso uspeli, ker odločilna je bila v takih primerih vedno le izjava okrajnega glavarja, ki pa je bil v Kranju v osebi pokojnega Schitnika pošten značaj, dasiravno je bil nemškega narodnega mišljenja. Zaradi zaslug, ki si jih je pridobil med vojno s korektnim postopanjem, ga je prva ljubljanska narodna vlada imenovala za guvernerja v Prekmurju, vendar tega mesta ni prevzel, ker je prej umrl.

V marsikateri kranjski gostilni so se shajali med vojno narodni možje in mladeniči ter ugibali, kdaj bo Avstrije konec. Zlasti so te družbe oživele po majniški deklaraciji. Tedaj se je v kranjskem okraju zdaj tu zdaj tam pojavljal tedanji državni poslanec in predsednik naše državnozborske delegacije, naš sedanji notranji minister dr. Korošec. Z marsikatero tehtno izjavo je utrdil navzoče v prepričanju, da se bliža propad Avstrije in da ni daleč do poloma, ki smo ga vsi nestrpno pričakovali in ga tudi — pričakali.

S fronte so prihajale zmerom slabše vesti, iz listov je bilo čutiti, da se bližajo usodni dogodki.

Nekega dne konec oktobra 1918. so se po Kranju kar naenkrat raznesle vesti, da so Ljubljano že zasedle angleške, francoske in italijanske čete. V resnici se to sicer ni zgodilo — vendar pa je Ljubljana to vest razširila v slovenski in tuji svet iz varnostnih razlogov, kar se je obneslo.

Kakor vsepovsod se je tudi v Kranju vse pričelo pripravljati na novo življenje. Vse mesto je bilo v zastavah. Ljudstvo je pričakovalo, kdaj in od kod bodo vkorakale v mesto antantne čete. V par dneh je bilo vse urejeno. Sestavljen je bil narodni odbor, kateremu je načeloval trgovec g. Ciril Pirc, ki je še danes znan kot eden najidealnejših narodnih borcev v Kranju. Rezervni častniki, ki so se že vrnili domov, so pričeli organizirati narodne straže, ki naj bi preprečevale morebitne izgrede tistih elementov, katerim ni bilo za red. Straže so bile postavljene prav povsod — zlasti na kolodvoru, kjer so pričakovali transporte vračajočega se vojaštva. Splošna želja je bila, čimprej se rešiti sestradanih in z drugimi slabimi lastnostmi prežetih vračajočih se vojaških mas. V tem pogledu pa je mnogo več trpel škofjeloški okraj. Mimo Kranja je šlo sicer mnogo vojaških transportov, k sreči večinoma po železnici. Tudi peš so mimo korakali manši in večji oddelki — skoro vse pa je minulo brez incidentov. Edino moštvo nekega tujega polka, ki je korakal z laške fronte mimo Gašteja, je menda hotelo nekega večera naskočiti Kranj, pa se je razsodnim možem posrečilo odpraviti polk brez škode dalje.

Več spopadov so povzročili nekateri vojaki domačini, ki so se vrnili iz vojne prepričani, da bodo povzročili nered in zagospodovali nad mirnim prebivalstvom. Prišlo je sredi mesta celo do ostrega spopada in je bil ustreljen vojak domačin, kar je ostalim nezadovoljnežem vzelo vso korajžo. V nekaj dneh je bilo vse spet v najlepšem miru in redu, zlasti še ko je prispel v Kranj oddelek srbske vojske, ki so ga prav vsi sloji sprejeli z največjim

Jakob Štukl, Kozje:

Spomini na konec vojne

Dolga vrsta širokih ruskih vagonov je drsela po tračnicah preko valovite Ukrajine. Monotona pesem koles se je izgubljala v stepah, vmes se je iz tega ali onega vagona oglasila zategla pesem. Čeprav je bil vlak dolg, je bilo le štiri ali pet vagonov določenih za moštvo. Ostali so bili plombirani. Kaj je bilo v njih skrito nismo vedeli, pa tudi nismo poskušali izvedeti. Veseli in zadovoljni smo bili, da smo se rešili kraškega pekla in morečega gladu, kajti tam v Ukrajini smo na vsaki postaji lahko kupili belega krula v obilici.

Bilo je v juniju 1918. leta, ko je imela Ukrajino v »zakupu« Nemčija. V enem vagonu nas je bilo štirideset mož, vseh narodnosti. Ko smo se sestradani in iznemogli zbrali z različnih front na Dunaju, kjer je imel svoj kader 7. trdnjavski artilerijski polk, nas niso dolgo tam obdržali, marveč so nas poslali v dopolnitev nekam v neznano. Nikdo ni vedel kam se peljemo. Imeli smo »maršruto« le do Odese, govorilo se je pa, da gremo v Palestino. Toda bilo nam je vseeno kam nas peljejo, da smo le dobili boljšo hrano. Kajpada smo na vsaki postaji zlezli iz vagonov in občudovali ogromne kupe belega kruha, ki je bil nagromaden v tržnicah. Kaj takega nismo videli že dolgo časa...

Na neki večji postaji pa je bilo videti še drugih takih dobrot, zato smo se vsi, s četovodjo vred, vsuli iz vagona. Nismo pa dolgo mešetarili, ko nas že opozore na odhod. Kakor čebele v panj, smo hiteli v vagon in komaj je zadnji potegnil pete za seboj, je že vlak odpeljal. Tam od postajnega poslopja pa je na vso sapo tekel še eden. Že se je oprijemal za zadnji voz, toda bilo je prepozno: Jaka Demšar, doma tam nekje iz škofljeloških hribov, je ostal sam v Ukrajini. Radi tega pa si nismo delali dosti skrbi, vedeli smo, da si bo Jaka že znal pomagati, saj je bil že v Sibiriji, od koder je bil kot nesposoben zamenjan za ruskega ujetnika, toda ravno še toliko dober, da so ga poslali nazaj na fronto. Čez dva dni se je že v Odesi prismejal za nami.

V Odesi smo čakali na nadaljnja navodila. Drugi dan, ko smo ravno občudovali Črno morje, pa je stopil s parnika stric Kosmač, poddesetnik, markantna osebnost, doma iz Kranjske gore. S četovodjo sta pregledala dokumente drug drugemu, nato so nam pa slovesno oznanili, da gremo na otok Nikolajevsk v Črnem morju, sedemdeset milj oddaljen od Odese.

Med vožnjo nam je stric Kosmač delal kratek čas z opisovanjem življenja na otoku. Nič kaj slabega ni bilo slišati. Pristali smo v obrežnem mestu Očakovu, tu pa nas je čakala jadrnica, ki nas je prepeljala na otok. V dve vrsti postrojeni smo čakali na komandanta. Že od daleč je vpil nad nami, da se ne držimo dobro. Vsakega je izpraašal kje je služil in kakšne narodnosti da je. Če mu je kateri rekel, da ni nemške narodnosti, je že bil nevoljen. Končno nam je govoril zelo patriotičen govor, nato pa smo šli na vsakdanje delo.

Življenje na otoku je bilo še dosti lepo. Imeli smo 42 topov, toda vseh niti videli nismo, vse je bilo nekako zanemarjeno. Po malem smo eksercirali, nekajkrat so nas peljali v Očakovo nalagat municijo, drugače pa smo tratili čas s tem, da smo iz podzemeljskih prostorov dvigali smodnik in ga vozili v — morje.

Čas je potekal, prišel je oktober, bližal se je november, mi pa smo še vedno živeli staro življenje, medtem ko so se v Evropi dogajale tako silno važne stvari. Od časa do časa smo sicer kaj malega izvedeli, toda nič gotovega. Govorilo se je, da je vojne konec, da je Avstrija razpadla, da je nastalo novo češko kraljestvo in še marsikaj drugega. Končno smo le toliko zvedeli, da je vojna res končana, nakar smo zahtevali od komandanta, da nas pošlje domov. Ostal je dolgo časa trdovraten, slednjič pa je pristal, da nas spravi v Odeso, tam pa, da moramo čakati na daljnja navodila. Prišedši v Odeso smo se razdelili na tri dele. Čehi, pod poveljstvom nekega nadporočnika, so se prvi oddelki od baterije in zahtevali tretjino baterijskega premoženja, v ostalem pa popolno prostost.

Slovencev nas je bilo okrog dvajset. Oddelili smo se tudi mi. Poveljstvo je prevzel korporal Pšeničnik, doma nekje od Brežic, njegov pomočnik in namestnik pa je bil korporal Matjažič iz Krčevine pri Ptuju. Tudi mi smo dobili del baterijskega premoženja, nakar smo zapustili baterijo in se odselili kot samostojen oddelek ter se nastanili v bivšem turškem konzulatu. Nemci so ostali pod starim komandantom stotnikom Ernstom. Nekaj časa so ostali v hiši, kjer smo poprej stanovali vsi, kmalu pa so jih Rusi pregnali in jih nastanili v vagonih, kjer so čakali, da bi dobili svoj vlak. Menda pa niso imeli dosti prehrane, zato so si prilastili vagon poštnih pošiljk, nakar so jih Rusi pregnali iz vagonov, da so morali šotoriti. Ko smo mi zapustili Odeso, so bili še tam. Čehi so izginili v neznano smer, mi Slovenci pa smo čakali na priložnost, da se odpeljemo. Kokarde smo že davno odvrgli, nismo bili več avstrijski vojaki, marveč so nas smatrali za prostovoljce. Prehrano smo dobivali od Francozov in Angležev, ki so bili že prispeli v Odeso.

Medtem smo iskali prilike, da se priklopimo kakemu večjemu transportu. Pšeničnik je hodil na nekake kongrese, seje in sestanke, kjer je vedno zahteval, da se nam omogoči povratek v domovino. Na tak sestanek sva ga enkrat spremljala tudi midva s Kosmačem, toda govorilo se je srbsko, rusko in francosko, tako da s Kosmačem nisva mogla sodelovati. Vem le, da je seja bila silno viharna. Končno nas je prevzela v oskrbo francoska komanda, ki nam je tudi omogočila povratek. Dne 26. nov. 1918 smo se vkrcali na veliko trgovsko ladjo »Iris« in odpluli proti ustju Donave. Transport je bil sestavljen po večini iz Srbov, Slovencev se nas je nabralo okrog trideset, ker so se tudi nekateri drugi priključili našemu oddelku, bilo pa je tudi nekaj Itali-

navdušenjem, kar ga je Kranj sploh zmogel.

V stražno službo so se pomešali tudi posamezni tiči z namenom, nabasati si žepe in po možnosti prilastiti si od preostalih še bogatih vojaških zalog kaj pomembnega in vrednega. Toda narodni odbor jim je vsaj v glavnem prekrižal račune. Ljudstvo se je kaj hitro vživelo v nove razmere in ko je uvidelo, da je ohranjen red, se je vsakdo s še večjo vnemo lotil svojih poslov v prepričanju, da bo njegovo delo v novi državi rodilo uspešnejše sadove.

Ob prevratu so bili v Kranju na čelu posameznih uradov sledeči gg.: okrajni glavar Schitnik, župan Polak, dekan Koblar, predstojnik sodišča Pogačnik, ravnatelj gimnazije Fajdiga, predstojnik davčnega urada Ahlin. — Vsi navedeni so že med mrtvimi. Živi samo še predstojnik tedanjega davčnega oblastva in poznejši načelnik trgovinskega oddelka banske uprave g. dr. Marn, ki je v Kranju prvi uvedel slovensko uradovanje — njemu so brez odlašanja sledili tudi ostali.

Dogodki so se tako naglo vrstili drug za drugim, da smo jim komaj sledili. Ko je bilo urejeno najpotrebnejše, se je pričelo misliti na druge, važnejše ukrepe, n. pr. kako povzdigniti Kranj in okolico v gospodarskem oziru itd. Resnim in pametnim možem se je tudi to posrečilo. Kdor je živel v Kranju pred dvajsetimi leti in se danes vrne — mora ugotoviti, da je Kranj pod Jugoslavijo v vsakem pogledu nepričakovano lepo napredoval.

Fr. Petrovčič:

Ob prevratu na sodišču v Ljubljani

Vsa vodilna mesta so imeli v rokah Nemci. Predsednik ljubljanskega deželnega sodišča je bil Nemec E., predstojnik okrajnega sodišča pa narodni odpadnik S. Oba sta bila v socialnem pogledu nasproti nameščencem poštena in objektivna, zato pa v narodnem oziru brezobzirna germanizatorja. Posebno zadnji je bil v svojem stremuštvu naravnost neznosen. Ker je veljala nemščina kot notranji uradni jezik, je jahal tega konjička do skrajnosti in zahteval od podrejenega osebja, od sodnikov in sodnih uradnikov ter uslužbencev, da občujejo med seboj edino le v tem jeziku.

Seveda se velika večina Slovencev za to ni brigala; zato pa je imel vsakdo, ki so ga zalotili pri uporabi slovenščine, neizbežno in mučno otepanje. Če si pozdravil tovariša po slovensko, ali naročil slugi, ki nemško sploh ni znal, slovensko, kako naj napravi to ali ono, že si bil v žehti. »Wissen Sie nicht, daß die interne Sprache die deutsche ist und daß Sie sich darnach zu halten haben?!« To zabičevanje se je ponavljalo skoraj dan za dnem proti posameznikom pa tudi proti celim skupinam. Končalo se je navadno z »...sonst ... schon zeigen«, ali pa »damit Sie wissen!« Prav nič ni pomagalo zatrjevanje, da moraš slugi povedati pač slovensko, če nočeš, da ti ne napravi vsega narobe, ker nemški ne razume.

Čim bolj trda je predla Avstrijcem na bojiščih, tem hujši je bil pritisk, tako da je vsem že res presedalo. Prav nič čudno ni, da je postajalo osebje v pisarnah in izven urada nezaupno, ker je ovaduhov kar mrgolelo in človek pred njimi nikjer ni bil več varen, zdelo se je, da prisluškujejo in govore tudi zidovi. Vse je bilo nekako zagrenjeno, pogreznjeno vase ter čakalo s trdno vero v srcu, da bo kmalu vse drugače. In nismo se zmotili. Zrušila se je fronta na Piavi, avstrijski nestvor se je zgrudil in vsi ti germanizatorji in germanofili so morali uvideti, da je njihove nadoblasti in žalostne slave konec. Zato so jo brzo odkurili ali pa se lepo potuhnili. Prišli so zadnji dnevi oktobra. Samozavest naših ljudi je rasla; glave so se dvigale, obrazi so se jasnili in zažareli od nepopisnega navdušenja ob manifestacijskem obhodu dne 29. oktobra.

Ob proglasitvi naše neodvisnosti in samostojnosti na Kongresnem trgu je zavladalo tako veselje in navdušenje, da ga ni mogoče popisati. Vse je kar poskakovalo, v očeh so zablestele solze veselja in sreče, in vzklikanja svobodi ni bilo konca. Po javnih poslopjih in po vsem mestu so zaplapolale naše slovenske trobojnice; vsa vodilna mesta pri oblastvih so zasedli naši ljudje in slovenščina je postala državni jezik, nemščina pa je za vedno izginila iz sodnih dvoran v Ljubljani in po vsi Sloveniji.

—k:

Naše zadrugarstvo pred 20 leti

Menda ni slike v našem vsakdanjem življenju, ki bi se bila po 20 letih bolj spremenila kot se je oskrba naše prehrane, — poslovanje naših prehranjevalnih ustanov. Danes imamo državni nameščenci že skoro povsod naše zadruge. Sicer so tudi takrat obstojale v Sloveniji (Prvo delavsko konsumno društvo, Konsumno društvo za Slovenijo s svojimi podružnicami itd.), vendar so bile vse te zadruge kot večina trgovin: kar si potreboval, tega nisi dobil, in kar so ponujali, tega nisi potreboval.

Zadnja leta vojne smo prejemali državni nameščenci potrebna živila (moko, mast, sladkor itd.) preko vojnih aprovizacij, ki so se ustanovile pri raznih uradih in bile državne ali občinske ustanove. Dobivali smo prve čase po 6 kg moke vsak mesec na osebo, pozneje vedno manj. In čim manj smo dobivali živil, bolj so bila dvomljivega izvora in kakovosti. Nakaznico za par decilitrov mleka si dobil le z veliko protekcijo in nastavljati si se moral že ob dveh ali štirih zjutraj ... Vlaki so bili polni ljudi, ki so hodili z nahrbtniki na deželo. Tja so nosili staro obleko, nazaj malo živil: fižola, črne moke, masla... Pogovor v družbi se je sukal večidel ali o vojni ali pa o kakem fižolu, moki, krompirju in kje bi se dobil. Kje so tisti časi...!

Živila, ki smo jih dobivali po aprovizacijah, res niso bila draga, samo malo je bilo. Kar si moral nadoknaditi s prostim nakupom pri kmetih, je bilo zelo drago — in če bi le dobil, kar si potreboval!

Naše zadruge, kolikor jih je bilo, so morale prevzeti vlogo aprovizacij in niso bile nič bolj in nič manj osovražene kot uradne aprovizacije in ves sistem prehrane z nakaznicami, izjemami in protekcijami.

Ko je prišel prevrat, so se razmere za našo prehrano kmalu izboljšale. Država sama je imela dovolj živeža za takratne zahteve. Vojvodina je bila

---

janov. Potovali smo več kot mesec dni. Z »Irisom« smo pluli le do Braile, naprej so nas vlekli na dveh vlačilcih do Žimnice v Romuniji, od tam pa z vlakom preko Turn-Severina in Stare Oršove v osvobojeno domovino.

Vso pot skozi Bolgarijo in Romunijo smo dobivali prehrano od francoskih oddelkov, ki so nas povsod sprejemali kot prijatelje, prostovoljce. V Turn-Severinu pa nas je čakalo neljubo presenečenje. Tako dolgo pot smo napravali v polni bojni opremi, tu pa je stopil pred vsak vagon poveljnik transporta, neki podpolkovnik, in povedal, da romunska oblastva zahtevajo oddajo orožja, ker se boje neredov. Sedaj, na meji, ko Romunijo že zapuščamo. Slovenci smo se strnili okrog Pšeničnika in čakali odločitve. Ko pa se nam je reklo, da vlak ne bo vozil naprej, dokler ne oddamo orožja, so se naši poveljniki zedinili in morali smo orožje oddati. Tako smo se pripeljali v domovino prav klavrno, pa vendarle veseli, da jo vidimo osvobojeno. Seveda bi bilo lepše, če bi se bili mogli javiti v službo domovine s polno bojno opremo.

Doma nismo dolgo ostali, kmalu nas je klicala Koroška. In temu klicu smo se odzvali. Videti je bilo tam dovtipnega Baboriča, vedno veselega Albina Demšarja iz Žirov in še nekatere druge. Sešli smo se pa le mimogrede in prav zanimivo bi bilo, če bi po dvajsetih letih vsaj trije mogli priti skupaj in si priklicati še več zanimivih dogodkov v spomin.

★

žitnica bivše monarhije. Za naše kraje se ni položaj tako izboljšal, namesto prejšnjih težkoč so nastopile nove. Slovenija je morala kot pasivna dežela vedno uvažati velike množine moke, sladkorja, masti, koruze itd. — Vojni žitni zavod je moral v novih razmerah nadaljevati svoje delo. Po nalogu deželne vlade je moral skrbeti za nakup živil v Banatu. Ta zavod, pa tudi nakupovalna zadruga, ki jo je ustanovil pokojni Anton Kristan, sta uživala podporo vlade, dobivala prvenstveno nakazane vagone, da so se vozili z železniškimi lokomotivami in vsem osebjem ter spremljevalci — kupovat žito. Po 4 do 6 tednov je trajalo tako potovanje, preden so pripeljali živila domov. Podobna slika, kot med vojno, ko so hodili posamezniki z nahrbtnikom na deželo.

Druge težave so bile pri kupčijah. Prej diktirane cene in rekvizicija, zdaj prosta trgovina. Kmetje so po mili volji dvigali cene pridelkom, zanje ni veljala nobena pogodba, če se je pojavil kupec, ki je več ponudil. Doživeli smo še nasilno oz. umetno razvrednotenje našega denarja, žigosanje, zamenjavo krone za dinar v razmerju 4 : 1. Vse to je pospešilo, če ne povzročilo beg od krone in potem od vsega denarja in s tem inflacijo. Dosti nepotrebne škode je povzročil ta poskus, ki je bil kot nekak začetek in signal za lahkomiselno kupovanje in nesmiselno zapravljanje narodnega premoženja in slab vzgled za vse nadaljnje narodno gospodarstvo.

Doma so razna oblastva skušala zajeziti naraščajočo draginjo z odredbami, da dobiček ne sme znašati več kot 25 %. Računala pa so pri tem s številkami namesto s pravo vrednostjo in kupno močjo denarja. Trgovci in zadruge bi izgubile pri takem receptu ves svoj kapital, saj bi bile mogle kupiti konec konca samo 10 vreč moke namesto prejšnjih 10 vagonov, pa konsumenti so bili tako naučeni, če ne od zgoraj, pa od zdolaj, da so uprizarjali gonjo proti verižnikom in vsem, ki niso prodajali.

(Konec prih.)

Vestnik

Prihodnja številka našega lista izide dne 20. decembra, o čemer obveščamo p. n. naročnike, da ne bo nepotrebnih reklamacij.

P. n. dopisnikom! Na prošnjo za sodelovanje v današnji številki smo prejeli toliko prispevkov, da jih navzlic prilogi ne moremo objaviti vseh. Prosimo vse, ki so nam rokopise poslali, pa jih nismo mogli uvrstiti v današnjo številko, naj oproste. Njihovi prispevki izidejo v prihodnjem listu. Vsem sotrudnikom pa iskrena hvala! Obljubljene, a še ne poslane prispevke objavimo v prihodnjih številkah našega lista. Zato prosimo vse, ki so nam obljubili kaj gradiva, da ga naknadno pošljejo. Še je čas!

Nova grobova. Dne 22. t. m. je preminul Ivan Drašler, višji pis. oficial pri okrajnem sodišču v Novem mestu. Pokojnik se je rodil 11. julija 1884. v Niževcu pri Borovnici in je v sodno službo vstopil leta 1920. pri okrajnem sodišču v Tržiču. Kmalu nato je bil premeščen k okrajnemu sodišču v Mokronogu, od tam pa leta 1936. v Novo mesto. Bil je odličen uradnik, ki se je v polni meri zavedal dolžnosti svoje službe. V najlepši moški dobi mu je prerana smrt pretrgala nit življenja. Bil je tudi zvest naročnik »Našega Glasa«. Pokojnika bomo kot dobrega tovariša in plemenitega človeka za zmerom ohranili v blagem spominu. — V Ljubljani je pa istega dne zatisnil oči upokojeni pisarniški ravnatelj Jože Zupančič. Bil je po rodu iz Dobrove pri Višnji gori, kjer je zagledal luč sveta dne 6. marca 1866. Po vojaški službi je prestopil v civilno, in služil pri raznih sodiščih (v Radovljici, Logatcu, Ljubljani), nato pri finančni direkciji, od l. 1899. dalje pa stalno pri fin. prokuraturi v Ljubljani, kjer je bil leta 1926. upokojen kot pis. ravnatelj. Bil je na glasu kot vesten in zelo zmožen uradnik, med tovariši pa zelo priljubljen. Njegov pogreb, ki so se ga udeležili tudi mnogoštevilni zastopniki uradov in korporacij, je pričal o ugledu, ki ga je pokojnik, naš naročnik vseh 20 let, užival. Naj bo blagemu pokojniku zemljica lahka!

Leto se nagiblje proti koncu. Pri pregledu plačane naročnine je ugotovila naša uprava, da več naročnikov navzlic ponovnim prošnjam in pozivom še ni poravnalo svojih obveznosti. Da bomo mogli s koncem leta zaključiti račune, vnovič nujno prosimo vse prizadete, naj naročnino kar najprej plačajo, če so še na dolgu z njo. Če tega ne morejo storiti naenkrat, naj vsaj v obrokih plačajo dolg. Ker moramo sproti plačevati vse stroške za izdajanje lista, prosimo tudi vse naročnike, naj sproti plačujejo naročnino. Uprava.

Naraščanje drž. dohodkov. Po uradnih statistikah je dotok državnih dohodkov stalno enako visok in celo narašča. V septembru je letos država prejela za 135 milijonov dinarjev več dohodkov kot so znašali izdatki. Prvo poluletje sedanjega proračunskega leta je pokazalo presežek 625 milijonov dinarjev nad lanskimi dohodki v isti dobi. V mesecu septembru so znašali celotni dohodki države 1.076,300.000 dinarjev, t. j. za 106,04 % od proračunskega zneska. V isti dobi so pa znašali državni izdatki samo 92,73 % proračunane vsote. Od tod rezultat, da je znesek dohodkov za 135 milijonov dinarjev višji od izdatkov. V vseh prvih šestih mesecih proračunskega leta je državna blagajna dobila 97,67 % proračunanih dohodkov, kar je izreden uspeh, izdala pa samo 87,42 % proračunanih izdatkov. Zaradi tega izrednega varčevanja je bilo v prvi polovici proračunskega leta za 624,7 milijona dinarjev dohodkov več kot izdatkov. — Iz povedanega sledi, da za takojšnje zvišanje naših prejemkov ne bi bilo treba uvajati nobenih novih fiskalnih bremen, temveč bi se zvišanje moglo izvesti že z dosedanjimi rednimi proračunskimi dohodki.

Slabi izgledi za napredovanje. O tem piše zadnji »Slovenski poštar« tole: »Verjetno je, da bo za 1. december podpisano neznatno število napredovanj v višjo skupino. To število je za vso državo tako malenkostno, da bi zadostovalo komaj za eno direkcijo. Vzrok je ta, ker ni izpraznjenih več mest v proračunu. Zato bo odpadlo na našo direkcijo prav malo.« — Mislimo, da tudi v drugih strokah ne bo dosti drugače kot v poštni.

Praktična in lepa darila za Božič po izredni ceni (n. pr. 4 m volnenega blaga za din 80,—) kupujemo letos v Manufakturi Novak na Kongresnem trgu.

Izvrševanje sodnih sklepov o zaznambah. K člančiču, objavljenemu v zadnji številki pod tem naslovom, v katerega se je vkradla netočnost, dodajamo sledeči popravek oz. pojasnilo. Državni uslužbenci, ki mislijo, da jim je s kako sodno odločbo o zavarovanju oz. izvršbi na prejemke prikrajšana kaka pravica, nimajo možnosti pritožbe, pač pa morejo predlagati pri sodišču v smislu § 38. i r. točka 3., naj se izvršba ustavi glede istega dela prejemkov, ki je izvzet po zakonu iz izvršbe. Ta določba § 38., toč. 3. i. p., se glasi: »Sodišče ustavi izvršbo in ukine vse izvedene izvršilne posle: 3. če se izvršba vodi na stvari, prava ali terjatve, ki so po obstoječih predpisih sploh izvzete od izvršbe.«

Zadružno zavarovanje. Marsikdo bi rad zavaroval sebe in svojo družino, da bi se vsaj v poznejših letih rešil dolgov, kateri morijo vsakega državnega uslužbenca, predvsem družinskega očeta. Vsak državni in banovinski uradnik ali uslužbenec ima priliko, skleniti zavarovanje pri svoji stanovski zavarovalnici, ki je zadružno zavarovanje. To zadružno zavarovanje opravlja Zveza nabavljalnih zadrug v Beogradu in sklepajo po državi zavarovanja kreditne zadruge po svojih poverjenikih. Pri teh naših zadrugah se zavarujejo edino le državni, banovinski in samoupravni uradniki ali uslužbenci (-ke). — Vsem toplo priporočamo to zadružno zavarovanje, ker eventualni dobiček, katerega zavarovalnica ima, ne gre v žep kake družbe ali posameznika, ampak imajo korist člani, ker je ta denar last zadruge. Vsak član pa si želi čim močnejšo zadrugo, da bo laže nudila čim večje ugodnosti ravno članstvu. Pri teh zadrugah so tudi zelo ugodni plačilni pogoji. — Kreditna zadruga v Novem mestu, ki posluje vsako sredo od 15. do 18. ure na Kralja Petra trgu št. 18, ima svojega poverjenika v osebi g. Ivana Zakonjška, tajnika zadruge. Njegov delokrog je neomejen. Vse informacije dobite pri njem, in oddaljeni člani, ki žele skleniti zavarovanje, naj mu sporoče po dopisnici, če jih že prej osebno ne obišče. Zavarovanja se sklepajo za doživetje, za smrt itd.

Volna
za obleke, kostume in plašče
A. & E. SKABERNÈ
LJUBLJANA

Edino samostojno in neodvisno naše skupno glasilo! V slogi je moč! Pristopajte v lastne strokovne organizacije!

Iz organizacij

Železničarji pri prometnem ministru. Večkrat smo že pisali o načrtu, da bi se vse strokovne organizacije železniških uslužbencev združile zaradi kar najbolj tesnega in skupnega nastopanja. Zamisel »Zveze železničarskih organizacij« se je rodila iz želje, da bi taka skupna osrednja delegacija mogla na odločujočih mestih z vse večjim poudarkom zastopati skupne stanovske interese in obenem tudi pripomoči k napredku in izboljšanju celotne prometne stroke. Zato so zastopniki društev, ki so pristala na ustanovitev Zveze, predložili dne 17. oktobra prometnemu ministru prošnjo, naj na podlagi določil zakona o drž. prometnem osebju izda dovoljenje za ustanovitev zveze in odobri pravila. V odposlanstvu so bili predsedniki tehle organizacij: Združenje železniških uradnikov, Strokovno združenje strojevodij, Strokovno združenje kurjačev, Strokovno združenje vozno-maneverskega osebja in Strokovno združenje voznih pregledníkov. Prometni minister je prevzel spomenico in je obljubil, da jo bo preučil. Glede izboljšanja gmotnega stanja železniških uslužbencev je prometni minister obljubil, da se bo zavzel za njihove upravičene težnje. Glede izboljšanja raznih zakonskih predpisov je pa izjavil, da se že dela za izboljšanje zakona o drž. prometnem osebju. Te spremembe bo pa mogla sprejeti seveda šele prihodnja Narodna skupščina.

Nov učiteljski list. V Zagrebu je izšel nov učiteljski list pod imenom »Učiteljske novine«. Urednik je Dušan Bogunović, list je pa glasilo banovinskega odbora učiteljskih klubov JRZ za savsko banovino.

Železničarsko miklavževanje. Prireditveni odsek ljubljanskega oblastnega odbora UJNŽB priredi dne 5. decembra popoldne miklavževanje za otroke članstva. Prireditev bo v dvorani kina »Sloga«. Za uvod bo več zabavnih filmov, nato pa obdaruje Miklavž otroke.

Upokojenec

Železniške legitimacije za državne upokojence. Vsi državni upokojenci (-ke), ki so zase in za svoje rodbinske člane dobili železniške legitimacije od dravske finančne direkcije, naj jih radi podaljšanja veljavnosti za prihodnje leto predložijo tej direkciji že v drugi polovici meseca decembra, da jih bodo lahko uporabljali za vožnjo takoj v začetku leta 1939. Vsaki legitimaciji je treba priložiti železniško znamko za 2 din, ki se kupi pri blagajni železniške postaje. Znamke ne sme nihče nalepiti v legitimaciji. Predložene poštne znamke ali kolke bo direkcija upokojencem vrnila, ker jih ne more uporabiti. Prav tako ne bo direkcija sprejemala gotovine, ker nima železniških znamk v zalogi. Razen železniške znamke mora vsak upokojenec predložiti kupon (odrezek) čekovne nakaznice, po kateri je prejel pokojnino za zadnji mesec. Brez tega dokazila se veljavnost legitimacije ne bo podaljšala, ker se sicer ne more ugotoviti prosilčeva istovetnost. — Prav tako mora poslati kupon čekovne nakaznice kdor prosi za novo železniško legitimacijo.

Iz društva mariborskih upokojencev. Društveni odbor je po vesteh v dnevnikih sklenil, da priredi decembra za svoje člane božičnico in da bo ob tej priliki razdelil iz društvenih prihrankov revnim članom ali članom z večjim številom nepreskrbljenih otrok in majhno penzijo podpore v gotovini ali v blagu. Res potrebni člani društva so bili pozvani, naj vložé prošnje na vzorcu, ki se dobi v društveni pisarni, Rotovški trg, ob uradnih urah do 1. decembra pri društvenem odboru.

.....

Nove knjige

Jubilej »Popotnika«. Izšel je obširni skupni 1./2. zvezek »Popotnika«, časopisa za sodobno pedagogiko, ki ga izdaja ljubljanska sekcija Jugoslov. učiteljskega združenja. S tem zvezkom stopa list v šestdeseto leto izhajanja. Ustanovljen je bil »Popotnik« iz žive potrebe kot strokovni pedagoški list slovenskega ljudskošolskega učiteljstva. V dolgih šestdesetih letih obstanka si je pridobil med učiteljstvom velik ugled in splošne simpatije. Ves čas se je trudil, da pomaga usmeriti vzgojo in pouk skladno z zahtevami časa in vzgojne znanosti. Za uspehe, ki jih je pokazala ljudska šola v Sloveniji, se mora učiteljstvo v marsičem zahvaliti tudi »Popotniku«, ki je vsa leta skušal biti strokovno glasilo, ki naj pomaga v življenju izvajati teorije in ideale najboljših pedagogov. V dosedanjih letnikih je zbrana bogata zakladnica temeljnih nazorov in spoznanj o ljudskem šolstvu in o vzgoji, tako da bi le želeli, da bi bil »Popotnik«, kakor doslej že šest desetletij, enako priljubljen in enako zvest ter zanesljiv tovariš, svetovalec in vodnik slovenskemu učitelju tudi v prihodnje. — »Popotnik« izhaja vsak mesec in stane za vse leto din 50,—. Naroča se pri upravi listov JUU v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6. Vsem, ki se zanimajo za tako važna vzgojna vprašanja, list priporočamo.

GOSPODJE! Velika izbira manufakture, perila in oblačil po Vaši želji in okusu si nabavite pri
JOŽKO OLUP MLAJŠI konfekcija manufaktura moda
Ljubljana, Stari trg 1 / Bivši lokal Ciuha & Jesih

»TRIGLAV« J. OLUP
industrija perila in oblek
Na vogalu Stari trg 2 LJUBLJANA Pod Trančo 1
Priporoča lastno, splošno priznano perilo in obleke za vse letne čase po najnižjih cenah, za vsak stan in za vsako starost. Prepričajte se o tem v mojih poslovnih prostorih! Obleke in perilo izvršujemo tudi po meri najceneje in po najnovejšem kroju

FABIANI & JURJOVEC
Manufakturna trgovina
LJUBLJANA — STRITARJEVA ULICA 5
Priporoča svojo veliko izbiro volnenega blaga za gospode in dame. Belo blago za različno perilo v poljubni širini. Krasna zaloga zastorov in pregrog. (Pliš, tapestri itd.) — Puh perje, kapok, volna, žima, vedno v zalogi. Blago je iz prvovrstnih angleških in čeških tovarn. Gospodom uradnikom proti takojšnemu plačilu 10% popusta.

Darila
za Miklavža in Božič.
Za svojce in uslužbence nudi veliko izbiro po znižanih cenah
v MANUFAKTURI NOVAK
Ljubljana, Kongresni trg
pri nunski cerkvi

HRANILNI IN POSOJILNI KONZORCIJ
Kreditna zadruga državnih uslužbencev
v Ljubljani, Gajeva ulica št. 9 — v lastni hiši
Najstarejša kreditna zadruga v Jugoslaviji, ustanovljena leta 1874.
Poštni čekovni račun štev. 10.681. Telefon štev. 3413.
Posojila do Din 10.000·— vsem javnim nameščencem po 7% proti zaznambi na plačo na prvem mestu in poroštvu.

TOVARNA VIDMAR
LJUBLJANA SAVLJE 18
DEŽNIKI, NOGAVICE, PERILO
PRODAJALNE:
Ljubljana: Pred škofijo 19 Prešernova ul. 20
Beograd: Kralja Milana 5
Novi Sad: Kr. Aleksandra 21 Zagreb: Ilica 41 a (Jurišičeva 8)

Poravnajte naročnino!

Kupujte svoje potrebščine pri tvrdkah ki inserirajo v „NAŠEM GLASU“

KNJIGARNA UČITELJSKE TISKARNE
priporoča cenjenemu občinstvu svojo zalogo vseh pisarniških in šolskih potrebščin. Lastna izdelovalnica šolskih zvezkov. Knjigarna sprejema naročbe na knjige iz inozemstva, na vse domače in inozemske liste, revije itd. Velika izbira pisemskega papirja, razglednic in slik.
Cene solidne! Postrežba točna! Zahtevajte cenik!
Ljubljana Frančiškanska ul. 6
Telefon št. 3397 ● Rač. pošt. hran. 10.761
Maribor Palača Banov. hran.
Telefon št. 2628
Izdeluje diazo-amoniak papir „JASNIT“ za kopiranje, ki je edini 100% domač izdelek te vrste v državi.

Zadruga državnih uslužbencev za nabavo potrebščin r. z. z o. z.
Ljubljana, Vodnikov trg štev. 5 ◆ Telefon štev. 4421
Državni uslužbenci! Vaša nakupovalnica mora biti edino zadružna prodajalna. V zalogi ima vedno sveže špecerijsko blago. Dostava na dom brezplačna. Preskrbuje kurivo, posreduje nakup manufakturnega blaga. Na zalogi ima vsakovrsten porcelan, emajlirano kuhinjsko posodo, jedilni pribor, ki ne rjavi, itd.
Širite zadružno misel med svojimi tovariši!

Izdaja za konzorcij „Naš glas“ odgovorni urednik dr. Karel Dobida. — Tiska Učiteljska tiskarna (predstavnik Francè Štrukelj). Vsi v Ljubljani.